

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОГО РИНКУ В КРАЇНАХ ІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

© 2014 ПРУШКІВСЬКИЙ В. Г., ПРУШКІВСЬКА О. В.

УДК 330.123.4

Прушківський В. Г., Прушківська О. В.

Вплив глобалізації на формування споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою

У статті досліджується вплив глобалізації на формування споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою в докризовий і посткризовий періоди. Виокремлено позитивні та негативні риси впливу глобалізації на економіку країн із різним рівнем розвитку. Визначено, що країни пострадянського простору здійснюють ринкові реформи та інтегруються в міжнародний поділ праці, а процеси глобалізації посилюють структурні диспропорції в національній економіці. Виокремлено та поєднано фактори впливу глобалізації на споживчий ринок у дві групи: внутрішні (потреби споживачів, ресурси, доходи споживачів, державна економічна політика) та зовнішні (структура економіки, сформована в попередній економічній системі, трансформаційні процеси (формування ринкової економіки), нові інтеграційні процеси, посилення впливу глобалізаційних процесів). Доведено, що в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів державна економічна політика має формуватися в напрямку переходу від експортноорієнтованої стратегії розвитку, де домінуючою є сировинна продукція, до стратегії внутрішньоорієнтованого розвитку із насиченням внутрішнього споживчого ринку. Узагальнено, що глобалізація як об'єктивний процес має безпосередній вплив на розвиток національної економіки в цілому та внутрішнього споживчого ринку, зокрема. Але цей процес потребує виваженої економічної політики з боку урядів на користь держави.

Ключові слова: глобалізація, експорт, імпорт, індекс глобалізації, інтеграційні процеси, країни із трансформаційною економікою, національна економіка, споживчий ринок

Рис.: 1. **Бібл.:** 16.

Прушківський Володимир Геннадійович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра економічної теорії та підприємництва, Запорізький національний технічний університет (вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, 69063, Україна)

Email: pvg942@gmail.com

Прушківська Оксана Володимирівна – магістрант, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна)

Email: prushkovskaya_ok@mail.ru

УДК 330.123.4

UDC 330.123.4

Прушковский В. Г., Прушковская О. В. Влияние глобализации на формирование потребительского рынка в странах с трансформационной экономикой

Prushkiv's'kyj V. G., Prushkiv's'ka O. V. The Effect of Globalization on Formation of the Consumer Market in Transitional Economies

В статье исследуется влияние глобализации на формирование потребительского рынка в странах с трансформационной экономикой в докризисный и посткризисный периоды. Выделены положительные и отрицательные черты влияния глобализации на экономику стран с различным уровнем развития. Определено, что страны постсоветского пространства осуществляют рыночные реформы, а также интегрируются в международное разделение труда, процессы глобализации усиливают структурные диспропорции в национальной экономике. Выделены и сгруппированы факторы влияния глобализации на потребительский рынок: внутренние (потребности потребителей, ресурсы, доходы потребителей, государственная экономическая политика) и внешние (структура экономики, сложившаяся в предыдущей экономической системе, трансформационные процессы (формирование рыночной экономики), новые интеграционные процессы, усиление влияния глобализационных процессов). Доказано, что в условиях интенсификации глобализационных процессов государственная экономическая политика должна формироваться в направлении перехода от экспортноориентированной стратегии развития, где доминирует сырьевая продукция, к стратегии внутреннеориентированного развития с насыщением внутреннего потребительского рынка. Обобщено, что глобализация как объективный процесс имеет непосредственное влияние на развитие национальной экономики в целом и внутреннего потребительского рынка, в частности. Но этот процесс требует взвешенной политики со стороны правительств в пользу государства.

The article studies the effect of globalization on formation of the consumer market in transitional economies in the pre-crisis and post-crisis periods. Positive and negative aspects of influence of globalization on economies of countries with varying development levels are singled out. Post-Soviet countries are established to be implementing market reforms and integrating into the international division of labor, with globalization processes intensifying structural disproportions in the national economy. Factors of influence of globalization on the consumer market are singled out and combined into two groups: internal (consumer needs, resources, consumer incomes, the state economic policy) and external (the economic structure formed in the previous economic system, transformational processes (formation of the market economy), new integration processes, intensification of the effect of globalization processes). It is proven that within the context of intensification of globalization processes, the state economic policy should be formed in pursuit of transition from the export-oriented development strategy where raw material production dominates to internally-oriented development strategy with saturation of the domestic consumer market. A general conclusion is drawn that globalization as an objective process directly influences the development of the national economy in general and the domestic consumer market in particular. However, this process requires that governments pursue a reasonable economic policy to the advantage of the state.

Keywords: globalization, export, import, globalization index, integration processes, transitional economies, national economy, consumer market

Pic.: 1. **Bibl.:** 16.

Prushkiv's'kyj Volodymyr G. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Economic Theory and Business, Zaporizhzhya National Technical University (69063, Ukraine)

Email: pvg942@gmail.com

Ключевые слова: глобализация, экспорт, импорт, индекс глобализации, интеграционные процессы, страны с трансформационной экономикой, национальная экономика, потребительский рынок

Рис.: 1. **Библ.:** 16.

Прушковский Владимир Геннадиевич – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра економічної теорії та підприємництва, Запорозький національний технічний університет (ул. Жуковського, 64, Запоріжжя, 69063, Україна)

Email: pvg942@gmail.com

Прушковская Оксана Владимировна – магістрант, Київський національний університет ім. Т. Шевченка (ул. Владимирская, 60, Київ, 01601, Україна)

Email: prushkovskaya_ok@mail.ru

Prushkiv's'ka Oksana V. – Graduate Student, Kyiv National University named after T. Shevchenko (vul. Volodymyrska, 60, Kyiv, 01601, Ukraine)

Email: prushkovskaya_ok@mail.ru

Вступ. Сучасний етап розвитку світового співтовариства і окремих національних економік демонструє велику взаємозалежність і взаємопроникнення. Все це пов'язано з глобалізаційними процесами, що відбуваються в сучасному світі. В цілому глобалізація у своїй розвинутій зрілій формі є продуктом епохи постмодерну, перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії економічного розвитку. Її сутність полягає в посиленні єдності, системної цілісності, світового господарства на основі ринкової парадигми та поглиблення планетарних інтеграційних процесів [1, с. 233]. Таке визначення характеризує глобалізацію з точки зору міжнародного рівня. Якщо розглядати глобалізацію на рівні окремої країни, то економіка характеризується значною відкритістю, збільшенням обсягу іноземних інвестицій, значною часткою експорту та імпорту у ВВП, розгалуженою системою міжнародних платежів. Розміщення національних продуктивних сил, галузева структура інвестицій, виробництво та збут визначаються суб'єктами господарського життя з урахуванням глобальної кон'юнктури.

Процес глобалізації суперечливо впливає на національні економіки та розвиток світового господарства в цілому. З одного боку, глобалізація розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різних ресурсів, їхньої глибокої та всебічної участі в системі міжнародного поділу праці; а з іншого, глобальні процеси, значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють маніпулювання величезними фінансовими й інвестиційними ресурсами, що становить реальну загрозу для країн із низькими та середніми доходами. Роль глобалізації на сучасному етапі, за висловом Генерального секретаря ООН К. Аннана, полягає в тому, що «...мільйони продовжують маргінальне існування у світовій економіці, мільйонам досвід глобалізації не створює жодних можливостей, стимулюючи сили руйнації та знищення» [2].

Промислово розвинуті країни отримують найсуттєвіші дивіденди від глобалізації. Глобалізація шляхом торгівлі, інвестицій, доступу до зовнішніх джерел ресурсів дозволяє також використовувати низькокваліфіковану робочу силу в маюрозвинених країнах. Наслідком цього є те, що високорозвинені країни отримують найбільший економічний ефект за рахунок інших країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти розвитку споживчого ринку в Україні висвітлені у працях багатьох українських вчених, таких як: О. Азарян, В. Базилевич, В. Бодров, А. Ігнатюк, С. Кузьміна, В. Лагутін, А. Мазаракі, В. Мандибуря, А. Мельник, Л. Ліго-

ненко, О. Пустовойт, В. Точилін, І. Чернявський, О. Шевчук та ін. [3 – 6]. Праці цих вчених є теоретико-методологічною базою для дослідження різних аспектів споживчого ринку. Багато українських вчених досліджують споживчий ринок в умовах трансформації економіки. Зокрема, М. Ю. Баскакова, О. С. Дериведмідь, О. В. Шевчук [7 – 9]. Але залишаються невикремленими фактори впливу на формування внутрішнього споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів.

Формулювання мети дослідження. Метою статті є виокремлення особливостей впливу глобалізації на формування споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою.

Виклад основного матеріалу. Країни з трансформаційною економікою та країни, які розвиваються, є найбільш вразливими до процесів глобалізації, оскільки вони функціонують в умовах нестійкості та невизначеності світогосподарської системи, а також прискороженого входження у структури уже сформованих економічних зв'язків. Для більшості країн, що розвиваються, характерною ознакою була монокультурна спеціалізація, подолати яку можна або шляхом імпортозаміщення, або шляхом стимулювання експорту. В умовах зростання глобалізації реалізувати ці дві стратегії для країн, що розвиваються, дуже важко. Як стверджує Н. Гражевська, в країнах із трансформаційною економікою, що здійснюють економічні та інституційні зміни, глобалізація поглиблює «розщеплення національних господарських комплексів та руйнацію сформованих виробничих зв'язків; зовнішньоекономічна лібералізація не створює сприятливих умов для національних товаровиробників, ускладнює можливості їх пристосування до конкурентного середовища; підриває національну самодостатність економічного розвитку, зростанням зовнішніх та внутрішніх ризиків трансформаційних економік, пов'язаних із їх перетворенням на меншовартісний придаток розвинутого світу» [10, с. 146 – 147].

Глобальна криза 2007 – 2008 рр. ще більше загострила суперечності розвитку та рівень поляризації світу. Відомий американський економіст Дж. Стігліц підкреслює, що для того, щоб глобальна економіка стала сильною необхідно, щоб рівень споживання не перевищував рівень виробництва в одних країнах і навпаки, рівень виробництва не перевищував рівень споживання в інших країнах. Але цього поки що домогтися неможливо, оскільки «одна частина країн світу і зараз виробляє набагато більше ніж споживає, а інша частина країн, яка повинна економити, щоб мати

можливість задовольняти потреби свого старіючого населення, і зараз споживає набагато більше, ніж виробляє» [11, с. 22]. Тобто глобалізація стала важливим фактором успіхів для розвинених країн, а її вплив на периферійні країни виявився суперечливим. З одного боку, вона стимулювала широку модернізацію економіки в цих країнах, прискорений розвиток експортоорієнтованих галузей, а також часткову вестернізацію; а з іншого – відбулася зміна соціально-економічних орієнтирів в бік відкритої економіки шляхом інтеграції у світове господарство, а також зростання споживання та зниження норми нагромадження.

Підкреслимо, що головна особливість трансформаційних процесів у країнах пострадянського простору повинна відбуватися не в повороті до капіталістичної ринкової системи, а насамперед в орієнтації на загальноцивілізаційні критерії розвитку. Як стверджує український вчений А. Філіпенко, в цих країнах повинен відбуватися не просто «...наздоганяючий, імітаційний розвиток перехідних суспільств, вестернізація їхніх економічних та політичних структур, а має здійснюватися пошук своєї ніші в загальноцивілізаційному процесі, а також відбуватися повніша й органічна взаємодія в межах глобальної єдності, взаємна гармонізація з урахуванням ресурсних проблем, що заострюються в сучасному світі» [12, с. 63].

Країни пострадянського простору здійснюють ринкові реформи та інтегруються в міжнародний поділ праці, що є досить складним завданням та потребує довгострокового періоду і виваженої державної стратегії розвитку. Вхідження в міжнародний поділ праці для цих країн містить у собі інерційні елементи, які сформувалися в попередній економічній системі (адміністративно-командна економіка). Тобто на сучасному етапі вихід на міжнародні ринки здійснюється переважно із сировинною продукцією, а імпортуються товари кінцевого споживання, як і було в попередній економічній системі. Загальна проблема розвитку в українській економіці споживчого ринку полягає у дисбалансах між експортом та імпортом товарів. Зокрема, у структурі експорту домінують товари проміжного споживання та засоби виробництва. Споживчі товари у загальній структурі експорту товарів за категоріями мають найменшу частку. За даними Департаменту платіжного балансу НБУ, експорт споживчих товарів у цілому знизився на 2,1 %, але зросла частка у структурі експорту засобів виробництва на 15,8 % за рахунок попиту на продукцію вітчизняного машинобудування, що є позитивним для розвитку національної промисловості. Але запереченням цього є те, що внутрішній ринок заповнювався за рахунок імпорту споживчих товарів. Темп зростання імпорту споживчих товарів у 2012 р. був найвищим і складав 20,9 %. Частка імпорту споживчих товарів у загальному обсязі імпорту зросла до 23,4 % порівняно із 19,9 % у 2011 р. Ще одним прикладом країни із трансформаційною економікою є Росія, яка експортує на світовий ринок переважно енергоносії, дорогоцінні метали та дорогоцінне каміння. Частка енергоносіїв у загальній структурі російського експорту в 2012 р. становила 71,3 %, а частка машин і обладнання скоротилася з 17,5 % у 1995 р. до 6,1 % у 2012 р. [13]. У структурі імпорту повністю домінує продукція галузей оброблювальної промисловості, в першу чергу, машини і обладнання, транспортні засоби, а також продовольчі товари та сільськогосподарські то-

вари. Тобто на світовий ринок Росія виходить переважно із сировинними товарами, а імпортує, в першу чергу, продукцію оброблювальних галузей. Приблизно таку структуру зовнішньої торгівлі мають Казахстан і Таджикистан та інші країни світу. Важливо зазначити, що в Білорусі частка імпорту галузей оброблювальної промисловості є найнижчою із усіх країн – членів СНД [14, с. 57] і становить 27,1 %, а експорт 19,1 % [15, с. 182 – 183]. Тобто різниця між експортом і імпортом є незначною та складає 8 %. На нашу думку, оброблювальна промисловість у цій країні збереглася завдяки виваженій державній промисловій політиці та підтримці міжгалузевих зв'язків як всередині країни, так і поза її межами, переважно із Росією.

Сформована структура економіки в попередній економічній системі, а також вплив глобалізаційних процесів безпосередньо відбиваються на формуванні споживчого ринку країн із трансформаційною економікою. Тому, на наш погляд, доцільно виділити внутрішні та зовнішні чинники впливу на формування споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою (рис. 1).

Розглянемо більш детально кожну групу факторів впливу. До зовнішніх факторів відносимо такі: структура економіки, сформована в попередній економічній системі, трансформаційні процеси (формування ринкової економіки), нові інтеграційні процеси, посилення впливу глобалізаційних процесів.

Структура економіки, сформована в попередній економічній системі, віддзеркалює те, що в адміністративно-командній економіці домінували галузі, які виробляли товари виробничого призначення і меншу частку займали галузі із виробництва товарів кінцевого споживання. В результаті це негативно відбилося на структурі споживчого ринку, оскільки для насичення внутрішнього споживчого ринку залучають товари, які імпортуються з інших країн у національну економіку.

Трансформаційні процеси. Формування ринкової економіки в країнах із трансформаційною економікою теоретично повинно сформувати таку «ідеальну» структуру економіки, яка унеможливує виникнення дисбалансів внутрішнього ринку.

Тобто дефіцит товарів споживчого попиту у попередній економічній системі повинен бути нівельований ринковою економікою. Але практично цього досягти в ідеалі досить складно, оскільки країни із трансформаційною економікою будують ринкову економіку відкритого типу, де безпосередній вплив має глобалізація та нові інтеграційні процеси. За рахунок цих факторів споживчий ринок країн не є самодостатнім. Випереджальне зростання світової торгівлі в порівнянні зі світовим виробництвом свідчить про те, що національне виробництво для національного ринку – це лише окремий випадок загального глобального правила, тобто не зв'язаного національними умовами виробництва.

Нові інтеграційні процеси. У країнах пострадянського простору відбулися дезінтеграційні процеси, які безпосередньо відбилися на структурі споживчого ринку, тобто галузі колишніх союзних республік, які працювали на внутрішній ринок, згодом стали обслуговувати зовнішній ринок, а між деякими галузями цих країн взагалі припинився товарообіг. Нові інтеграційні зв'язки вибудовуються

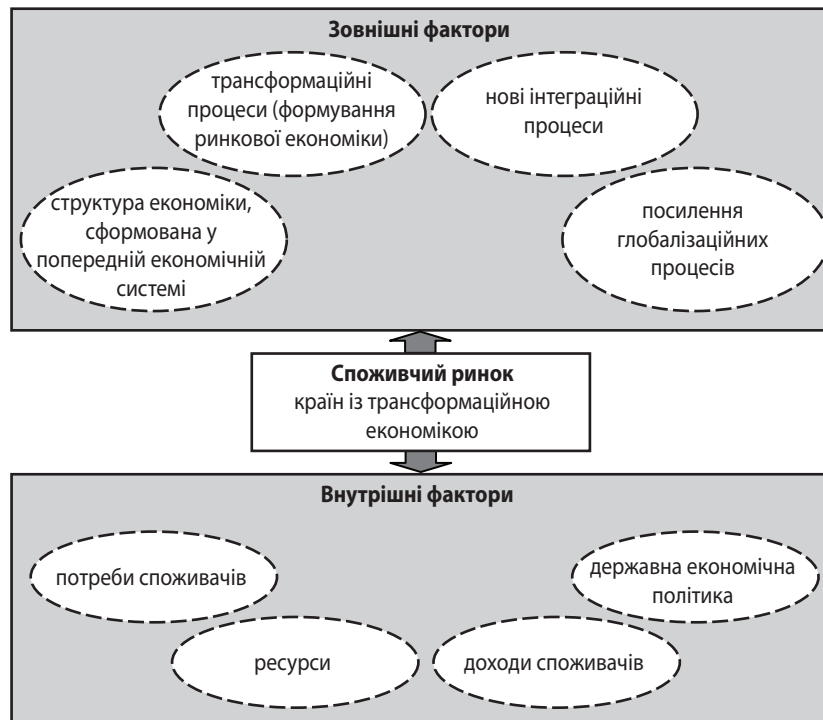

Рис. 1. Фактори впливу на формування споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою

в основному на базі пристосування до зовнішнього попиту. Наслідком цього є те, що в основі нових інтеграційних зв'язків для країн із трансформаційною економікою є традиційні галузі, які мають сировинну спрямованість та виробляють продукцію із низькою доданою вартістю і обслуговують зовнішній ринок. В результаті внутрішній споживчий попит задовольняється за рахунок імпорту.

Посилення впливу глобалізаційних процесів. Глобалізація сприяє зростанню обсягу і різноманіття міжнародних товаропотоків, і тим самим стимулює розвиток споживчого ринку, як на планетарному, так і на національному рівнях. Позитивним впливом глобалізації є активізація розвитку мережевої торгівлі, яка дозволяє продавати товари споживачам, незалежно від просторового розташування та часового обмеження. З цієї точки зору глобалізація створює нові можливості задоволення потреб людей у споживанні тих чи інших товарів. Глобалізація розширює потреби і збільшує можливості їх задоволення (споживання). Отже, спрацьовує ланцюг потреби – споживання. Але, з точки зору законів відтворення, зникає ланка «виробництво» і, відповідно, порушується динамічна послідовність потреби – виробництво – споживання. Ця тенденція яскраво простежується в країнах із трансформаційною економікою. Виробництво споживчих товарів в цих країнах має незначну частку, оскільки домінують у структурі «виробництва» галузі, що виробляють сировинну продукцію, яка переважно експортується, але не є потенціалом для розвитку внутрішнього ринку. Тобто розвиток товарних глобальних ринків, міжнародного руху капіталу, споживання суспільних благ, вироблених глобальною економікою, в результаті призвели до виникнення негативних екстерналій, пов'язаних з ефектами суперництва та витіснення у сфері національного виробництва. Підкреслимо, що для розвитку внутрішнього

споживчого ринку в країнах із трансформаційною економікою важливим є не імпорт товарів споживчого попиту, а власне їх виробництво, що є стимулом до економічного зростання та розвитку економіки конкретної країни.

Проаналізувавши зовнішній фактор впливу, доцільно виокремити внутрішні фактори, а саме: потреби споживачів, ресурси, доходи споживачів, державна економічна політика.

Потреби споживачів. На сучасному етапі змінюються не тільки потреби в кількісному вимірі, але й їх структура. Відбувається перехід від домінуючої ролі матеріальних потреб до переважання потреб сфери послуг. Якщо порівняти розвинені країни та країни із трансформаційною економікою за структурою потреб, то спостерігається, що потреби першого-третього рівнів відповідно до ієрархії потреб А. Маслоу досягли високого ступеня задоволення і відіграють відносно незначну роль в розвинених країнах. На перший план у цих країнах виходять потреби нового типу, що формуються на основі прагнення особистості до саморозвитку і самореалізації в процесі професійної діяльності. В країнах із трансформаційною економікою ситуація дещо інша, оскільки структура матеріальних потреб в адміністративно-командній економіці була обмеженою, що привело до її розширення в трансформаційній економіці. Сфера послуг в попередній економічній системі не мала високого рівня розвитку. В 50–70 рр. у країнах із розвинутою ринковою економікою сервісні та соціальні послуги займали значну частку у структурі потреб населення, що не спостерігалось в країнах з адміністративно-командною системою. На сучасному етапі це стало поштовхом до розширення структури потреб як матеріальних, так і сфери послуг. Особливо намітилися позитивні тенденції, пов'язані з духовним розвитком людини (потреби саморозвитку і са-

мовираження). Отже, розширення структури потреб визначає потенціал розвитку споживчого ринку.

Ресурси. В сучасній економічній теорії розрізняють такі види ресурсів: природні, трудові, матеріальні, інформаційні, фінансові. Вони є основою розвитку будь-якого ринку, в тому числі і споживчого. Зауважимо, що їх кількісне співвідношення є різним у виробництві того чи іншого товару, тобто в цілому це визначається технологією виробництва. Виробництво споживчих товарів на сучасному етапі здійснюється переважно за новітніми технологіями, що потребує значної кількості висококваліфікованої робочої сили, новітніх матеріальних ресурсів, а також значної кількості фінансових ресурсів. У сучасних умовах виробництва неможливо обійтися і без інформаційних ресурсів. Тобто сучасний споживчий ринок для свого функціонування та подальшого розвитку потребує усього блоку економічних ресурсів для створення нових видів товарів та їх розмаїття.

Доходи споживачів. Важливим індикатором функціонування споживчого ринку є рівень доходів населення. Економічним постулатом за кейнсіанською теорією є те, що рівень споживання безпосередньо залежить від рівня доходів. Підвищення доходів населення стимулює розвиток споживчого ринку країни, а зниження доходів стримує його розвиток.

Особливістю у формування доходів країн із трансформаційною економікою є те, що частка негрошових доходів у структурі доходів домогосподарств має вищий рівень, ніж у країнах із розвинутою економікою. Це, у свою чергу, стримує розвиток споживчого ринку, оскільки і виробництво, і споживання здійснюється в особистому підсобному господарстві.

Державна економічна політика. Основним завданням державної політики є регулювання експортних та імпорتنих тарифів та квот. При розробці стратегії розвитку державна політика має формуватися в напрямку переходу від експортоорієнтованої стратегії розвитку, де домінуючою є сировинна продукція, до стратегії внутрішньо орієнтованого розвитку із насиченням внутрішнього споживчого ринку. Для формування внутрішнього споживчого ринку держава може використовувати різні методи щодо регулювання зовнішньоторговельного обороту, оскільки ввезення товарів до національної економіки, особливо товарів споживчого попиту, знижує рівень розвитку внутрішнього ринку. Недостатнє регулювання експорту може «підірвати» розвиток внутрішнього ринку через вивезення сировинної та проміжної продукції, яка є основою розвитку товарів кінцевого споживання.

Для характеристики впливу глобалізації на розвиток національної економіки можна використати індекс КОФ, який є індикатором виміру економічної глобалізації країни. Оцінюючи рівень інтеграції України у світовий простір, зазначимо, що рівень економічної глобалізації стрімко зростав у докризовий період, і Україна із 85 місця (2000 р.) перемістилася на 64 місце у 2013 р. [16].

Підкреслимо, що в посткризовий період спостерігаємо зниження темпів економічної глобалізації в усіх країнах. Глобальна криза змусила переглянути відкритість економіки і в посткризовий період уряди переважно розвинутих країн почали формувати економічну політику, яка веде до зменшення відкритості економіки країни. Результатом цьо-

го є розвиток внутрішнього ринку національної економіки, що і необхідно враховувати країнам із трансформаційною економікою, в тому числі й Україні.

Висновок. На основі проведеного аналізу зазначимо: глобалізація як об'єктивний процес має безпосередній вплив на розвиток національної економіки в цілому та внутрішнього споживчого ринку, зокрема. Цей процес має як позитивні, так і негативні форми прояву у розвитку економіки окремих країн. В докризовий період найбільший позитивний ефект від глобалізації отримували економічно розвинені країни, а країни, які розвиваються, та країни із трансформаційною економікою, окрім позитивних, мали і негативні наслідки.

Країни із трансформаційною економікою були найбільш уразливими до процесів глобалізації, оскільки вихід на світові ринки здійснювали із сировинною та низькотехнологічною продукцією, яка могла бути потенціалом для розвитку внутрішнього споживчого ринку. Але глобалізація як процес вирішує не все, оскільки значну роль в економіці кожної країни відіграє виважена економічна політика. На наше переконання, в умовах глобалізації ця політика повинна орієнтуватися на розвиток галузей, що забезпечують внутрішній споживчий ринок та розвиток високотехнологічних галузей, продукція яких може задовольняти зовнішній попит.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анилонис Г. П. Глобальний мир єдиний і розделений. Еволюція теорій глобалізації / Г. П. Анилонис, Н. А. Зотова. – М., 2005. – 686 с.
2. Press Release SO (SM) 6707 // GA /9454. – 1998. – 21.09.
3. Внутрішній ринок України: теорія та стратегія посткризового розвитку : [наук.-метод. розробка] / В. Г. Бодров, Н. І. Балдич, В. О. Гусев та ін.; [за заг. ред. В. Г. Бодрова]. – К. : НАДУ, 2011. – 80 с.
4. Лагутін В. Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : [монографія] / Лагутін В. Д. – К. : КНТЕУ, 2008. – 327 с.
5. Лігоненко Л. О. Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання : [монографія] / Л. О. Лігоненко. – К., 2007. – 307 с.
6. Ринки реального сектора економіки України : структурно-інституціональний аналіз / Точилін В. О., Осташко Т. О., Пустовойт О. В. та ін.; [за ред. д-ра екон. наук, проф. В. О. Точиліна; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув.]. – К., 2009. – 640 с.
7. Баскакова М. Ю. Формування комплексу просування інновацій на споживчому ринку/ Ю. М. Баскакова // Вісник СумДУ. – 2006. – №7 (91). – С. 127 – 130.
8. Дериведмідь О. С. Аналіз ринку роздрібною торгівлі України / О. С. Дериведмідь // Вісник ЗНУ. – 2011. – №1 (9). – С. 108 – 115.
9. Шевчук О. В. Розвиток споживчого ринку в трансформаційній економіці : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / Шевчук О. В.; КНУТШ. – К., 2011. – 20 с.
10. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
11. Стиглиц Дж. Е. Крутоє піке: Америка і новий економічний порядок после глобального кризиса // Дж. Е. Стиглиц; [пер. с англ. В. Лопатка]. – М.: Эксмо, 2011. – 512 с.

12. Філіпенко А. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. Філіпенко. – К.: Знання, 2007. – 670 с.

13. Государственный комитет статистики Российской Федерации // Товарная структура экспорта и импорта Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gks.ru/bgd/regl/b14_11/IssWWW.exe/Stg/d02/26-04.htm

14. Содружество независимых государств в 2006 году : [стат. ежегодник] / [Межгосударственный статистический комитет СНГ]. – М. : [б. и.], 2007. – 682 с.

15. Национальный статистический комитет Республики Беларусь (Белстат) // Промышленность республики Беларусь : статистический сборник. – Минск, 2013. – 264 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/promyshlennost/publikatsii_13/index_142/

16. Индекс глобализации (KOF Index of Globalization 2013) // Globalization Index 2013, zip (1.9 MB). Ranking_2013.pdf [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://globalization.kof.ethz.ch/>

REFERENCES

Anilionis, G. P., and Zotova, N. A. Globalny mir ediny i razdelenny. Evoliutsiia teoriiy globalizatsii [Global world united and divided. The evolution of theories of globalization]. Moscow, 2005.

Bodrov, V. H., Baldych, N. I., and Husiev, V. O. Vnutrishnii rynek Ukrainy: teoriia ta stratehiia postkryzovoho rozvytku [The domestic market of Ukraine: Theory and strategy of post-crisis development]. Kyiv: NADU, 2011.

Baskakova, M. Yu. "Formuvannya kompleksu prosvannia innovatsii na spozhyvchomu rynku" [Formation of the complex to promote innovation in the consumer market]. Visnyk SumDU, no. 7 (91) (2006): 127-130.

Deryvedmid, O. S. "Analiz rynku rozdrubnoi torhivli Ukrainy" [Analysis of the retail market of Ukraine]. Visnyk ZNU, no. 1 (9) (2011): 108-115.

Filipenko, A. Hlobalni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriia i suchasnist [Global forms of economic development: history and modernity]. Kyiv: Znannia, 2007.

Hrazhevska, N. I. Ekonomichni systemy epokhy hlobalnykh zmin [The economic system of the era of global change]. Kyiv: Znannia, 2008.

"Indeks hlobalizatsii (KOF Index of Globalization 2013)" [Index of Globalization (KOF Index of Globalization 2013)]. <http://globalization.kof.ethz.ch>

Lahutin, V. D. Vnutrishnii rynek spozhyvchykh tovariv: teoriia rozvytku i rehulivannia [The domestic market of consumer goods: theory development and regulation]. Kyiv: KNTEU, 2008.

Lihonenko, L. O. Spozhyvchi rynek Ukrainy: metodolohiia doslidzhennia ta rehulivannia [Consumer Market of Ukraine: research methodology and regulation]. Kyiv, 2007.

"Natsionalnyy statisticheskiy komitet Respubliki Belarus (Belstat)" [National Statistical Committee of the Republic of Belarus (National Statistical Committee)]. http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/promyshlennost/publikatsii_13/index_142

"Press Release SO (SM) 6707" GA / 9454, 1998.

Shevchuk, O. V. "Rozvytok spozhyvchoho rynku v transformatsiinii ekonomitsi" [The development of the consumer market in economy]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.01, 2011.

Sodruzhestvo nezavisimykh gosudarstv v 2006 godu [Commonwealth of Independent States in 2006]. Moscow, 2007.

Stiglits, Dzh. E. Krutoe pike: Amerika i novyy ekonomicheskyy poriadok posle globalnogo krizisa [Steep dive: America and the new economic order after the global crisis]. Moscow: Eksmo, 2011.

Tochylin, V. O., Ostashko, T. O., and Pustovoi, O. V. Rynky realnogo sektora ekonomiky Ukrainy: strukturno-institutsionalnyi analiz [Markets real economy Ukraine: structural and institutional analysis]. Kyiv, 2009.

"Tovarnaia struktura eksporta i importa Rossiyskoy Federatsii" [Commodity structure of export and import to the Russian Federation]. Gosudarstvennyy komitet statistiki Rossiyskoy Federatsii. http://www.gks.ru/bgd/regl/b14_11/IssWWW.exe/Stg/d02/26-04.htm